

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-05-22

SBN 2024-06-18

Diarienummer SBF-2023-00663

Handläggare

Emma Svensson

Telefon: 031-368 15 93

E-post:

emma.h.svensson@stadsbyggnad.goteborg.se

Val av område för fortsatt arbete med ytterligare kultur/naturreservat

Förslag till beslut

I stadsbyggnadsnämnden

1. Godkänna Torsviken som nästa område att skydda som naturreservat.
2. Stadsbyggnadsnämnden föreslår till kommunfullmäktige att förklara uppdraget om att fortsätta arbetet med ytterligare kultur/naturreservat för avslutat.

Sammanfattning

Stadsbyggnadsförvaltningen har uppdrag från kommunfullmäktiges budget 2023, att fortsätta med ytterligare kultur/naturreservat.

Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer att Torsviken bör startas som nästa område då Torsviken har högsta poäng i prioriteringslistan för ansvarsarter/ansvarsbiotoper, styrande dokument, hög genomförbarhet samt sammanhang (betydelse för grönblå infrastruktur). Även Länsstyrelsen är angelägna om en reservatsbildning i Torsviken för att skydda Torsviken som är utpekad som ett Natura 2000-områden. Det finns områden i prioriteringslistan som har fått en högre poängsättning än Torsviken.

Prioriteringslistan är ett verktyg för att kunna prioritera vilka områden med höga natur-, kultur-, och friluftsvärden som ska skyddas, utvecklas och bevaras. Områdena som ingår i prioriteringslistan är indelade i tre grupper beroende på vilken skyddsform som är aktuell: natur- eller kulturreservat, biotopskyddsområden (till exempel mindre skogsområden och ålgräsängar) och naturminnen.

Listan med föreslagna natur-/kulturreservat består av 19 områden uppdelade i prioritet 1, prioritet 2 och prioritet 3. Följande områden ligger som prioritet 1: Torsviken, Bronsåldersundet samt en utvidgning av Delsjöns naturreservat. Följande områden ligger som prioritet 2: Skändla, Hökälla/Kvilledalen, Bildalspark samt Ganlet.

I gruppen biotopskyddsområden fick Askimsviken och Näset vid Askimsviken samt Krokängsparken och Kungsparken de högsta poängen.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Göteborg Stad kan ansöka om markåtkomstbidrag från Naturvårdsverket.

Markåtkomstbidrag kan utgå när kommunen betalar intrångsersättning, avsätter egen mark i syfte att skydda värdefulla naturområden eller betalar ersättning för naturvårdsavtal längre än 30 år. Bidraget gäller både för naturreservat och biotopskyddsområden.

Driftkostnaden för att förvalta ett skyddat område varierar beroende på skötselbehov vilket är olika för olika naturtyper, kulturvärden samt ambitioner för friluftslivet. Vilken skötsel som krävs för att upprätthålla eller utveckla naturvärden, kulturvärden och friluftsvärden i skyddade områden står i skötselplanen, som fastställs i samband med beslutet. I ett beslut om biotopskyddsområde behöver det inte ingå en skötselplan. I flera av de marina biotoperna krävs ingen eller väldigt lite skötsel. Miljöer på land, till exempel mindre lövskogsområden eller ängar, kräver ofta någon typ av skötsel. Det är stadsmiljöförvaltningen som utses till förvaltare för de områden som skyddas. Vissa fall kan även andra förvaltningar bli aktuella som förvaltare för delar av skyddade områdena. Stadsmiljöförvaltningen sköter idag Stadens park-och naturområden, både för den biologiska mångfalden och för friluftslivet. Ökade ambitioner och större investeringar i ett skyddat område, kan innebära ökade drifts- och investeringskostnader för stadsmiljöförvaltningen.

Att skydda natur innebär inte enbart kostnader utan är också en satsning då det genererar mervärde både nu och i framtiden. Exempel på nyttor är förbättrad folkhälsa när förutsättningar för friluftsliv och vistelse i naturområden ökar. Forskningen visar att tillgång till natur skapar välmående till exempel genom stressreducerande effekter och bidrar till att öka graden av fysisk aktivitet.

Naturen utför också en mängd andra tjänster i form av till exempel reglering och rening av vatten, kolsänka och luftrening. Dessa ekosystemtjänster, det vill säga tjänster som ekosystemen bidrar med, kan användas som naturbaserade lösningar på olika problem. Olika utmaningar kring exempelvis klimatförändringar kan hanteras om genom skydd, utveckling samt återskapande av ekosystem i syfte att bibehålla och stärka ekosystemtjänster. De ekosystemtjänster som finns inom reservatet kan hjälpa till att uppfylla målet i Stadens budget att Göteborg ska vara ledande i klimatomställningen. Ett samhälle med fungerande ekosystem är mer motståndskraftigt mot effekterna av klimatförändringar. Den faktiska summan är svår att uppskatta, men motsvarar betydande belopp på samhällsekonomisk nivå.

Bedömning ur ekologisk dimension

Skyddad natur skapar förbättrade förutsättningar för biologisk mångfald. Detta ger också förutsättningar för att nå målet i Stadens budget att *Göteborg ska ha en hög biologisk mångfald*.

Generationsmålet är ett övergripande mål som inriktar den svenska miljöpolitiken och är vägledande för miljöarbetet på alla nivåer i samhället. Generationsmålet har sju så kallade strecksatser som förtydligar målets innebörd och visar vad miljöpolitiken ska fokusera på. Tre av strecksatserna kan appliceras direkt på Stadsbyggnadsförvaltningens arbete med att skydda och bevara områden i staden.

- Ekosystemen har återhämtat sig, eller är på väg att återhämta sig, och deras förmåga att långsiktigt generera ekosystemtjänster är säkrad.
- Den biologiska mångfalden och natur- och kulturmiljön bevaras, främjas och nyttjas hållbart.
- Människors hälsa utsätts för minimal negativ miljöpåverkan samtidigt som miljöns positiva inverkan på människors hälsa främjas.

Ett långsiktigt skydd av områdena kommer bland annat att bidra till att uppfylla flera av miljömålen både på nationell och kommunal nivå. Exempel på sådana miljömål är *ett rikt odlingslandskap, hav i balans samt levande kust och skärgård, myllrande våtmarker, levande skogar och ett rikt växt- och djurliv*.

I miljö- och klimatprogrammet står att miljömålet följs upp både med hjälp av följande indikatorer och med delmålens indikatorer:

Indikatorer	Nuläge (2019)	Målvärde 2030	Kommer vi nå målen?
Areal skyddad natur	13 230 hektar (2019)	Minst 16 200 hektar	Ja , men nuvarande resurser.
Antal kommunala biotopskydd och naturminnen	0 (2019)	10 respektive 15	<u>Biotopskydd: nej</u> 7 biotopskyddsområde till 2030. <u>Naturminne: ja.</u> Baserat på nuvarande resurser och arbetsuppgifter.

Vid utgången av 2022 uppkom den totala arealen skyddad natur till 14 785 ha. Med ett beslut för naturreservatet Lärjeåns dalgång blir siffran 15 550 hektar. Då återstår att skydda 650 hektar. Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer att målvärde på 16 200 hektar skyddad natur kommer att nås till 2030. Detta inräknat Torsviken, som är cirka 200 hektar, de sju biotopskyddsområden samt under förutsättning att länsstyrelsen bildar ett naturreservat. Detta baseras på nuvarande personalresurser samt nuvarande övriga arbetsuppgifter.

Stadsbyggnadsförvaltningen har ett uppdrag i kommunfullmäktiges budget från 2023 att fortsätta arbetet med ytterligare kultur-/naturreservat. Förvaltningens bedömning är att det är Torsviken som är nästa område att skyddas. En uppskattning är att det kommer ta 2–3 år att bilda ett naturreservat för Torsviken. Med nuvarande resurser kan ytterligare ett område påbörjas innan 2030 med troligtvis inte hinna avslutas.

När det gäller biotopskyddsområdena gör förvaltningen bedömningen att det är möjligt att inrätta cirka sju biotopskyddsområden till 2030. Det är räknat på att ett område på år skyddas. Detta baserat på nuvarande personalresurs samt cirka 200 000 kronor per biotopskyddsområde för konsultuppdrag.

Målet om 15 naturminnen kan nås till 2030.

Bedömning ur social dimension

Ett långsiktigt skydd av föreslagna områden kommer bland annat säkerställa att både barn och vuxna har möjlighet att komma ut och uppleva naturen. Forskning har visat att parker och grönområden är bra för människor genom att de ger en känsla av välmående, sänker stressnivåer och till och med får människor att återhämta sig snabbare efter sjukdom. Under 2020 när pandemin bröt ut har det visat sig än viktigare att det finns tillräckligt med grönområden som människor kan umgås och vistas i. Grönområden kan även

förbättra mikroklimatet på en plats och göra den mer behaglig, till exempel genom att skugga, dämpa vind och minska upplevelsen av buller.

Utöver att främja fysisk hälsa kan vissa naturområden fungera som sociala mötesplatser. Att ha platser där olika grupper av människor möts kostnadsfritt kan bidra till bland annat större integration och bättre fritidsmöjligheter för ekonomiskt utsatta grupper. Att Staden inför naturskydden innebär att Staden kan vara med och påverka tillgängligheten i naturområdet, med avseende på funktionsvariationer. Inom området kan vissa delar skötas på ett sätt som främjar framkomligheten oavsett funktionsvariation, vilket i sin tur bidrar till jämställdhet och hälsa även för denna målgrupp. Skydd av vissa områden kan leda till ett kunskapslyft hos befolkningen samt ökad inspiration och intresse för deras omgivning. Vid bildande av områdesskydd ingår ofta skyltning, med information om områdets värden, i skötseln av området. På detta vis sprids kunskap om naturen till besökarna.

En av strategierna i Stadens friluftsprogram är att säkerställa tillgången till både större naturområden och mindre platser för det nära och vardagliga friluftslivet i stadsplaneringen. Säkerställande handlar både om fortsatt bildande av föreslagna naturreservat såväl som att naturområden och parker ska planläggas vid framtagning av detaljplaner.

Bilagor

1. Områdesskrivningar
2. Framtida natur-/kulturreservat
3. Framtida biotopskydd
4. Framtida naturminnen

Ärendet

Kommunfullmäktige gav i budget 2023 stadsbyggnadsnämnden i uppdrag att fortsätta arbetet med ytterligare kultur-/naturreservat. Förvaltningen föreslår Torsviken som är nästa område att skyddas som naturreservat.

Beskrivning av ärendet

Prioriteringslistan är ett verktyg för att kunna prioritera vilka områden med höga natur-, kultur-, och friluftsvärden som ska skyddas, utvecklas och bevaras.

Områdena som ingår i prioriteringslistan är indelade i tre grupper beroende på vilken skyddsform som är aktuell,

- Natur- eller kulturreservat
- Biotopskyddsområden (till exempel mindre skogsområden och ålgräsängar)
- Naturminnen

När det gäller listan på förslag till natur-/kulturreservat kan vissa områden antingen inrättas som naturreservat eller kulturreservat. Vissa områden är mer lämpligt att enbart skydda som naturreservat. Det är inte möjligt att bilda ett naturreservat och kulturreservatet av samma område.

Bedömningen i prioriteringslistan är baserat på ett antal kriterier. För områden som föreslås som natur-/eller kulturreservat är det följande kriterier som har används: *styrande dokument, riksintresse/natura 2000/miljökvalitetsnormer, friluftsvärden, kulturmiljövärden, naturvärden, ansvarsarter/-biotoper eller kulturlämningar, sammanhang såsom grönbå infrastruktur, ekosystemtjänster, utvecklingspotential, hot, genomförbarhet och övrigt.*

För biotopskyddsområden och naturminnen används följande kriterier: *naturvärden, ansvarsarter, ansvarsbiotoper sammanhang såsom grönbå infrastruktur, hot och genomförbarhet.* Varje kriterium har poängsatts och därefter har poängen räknats ihop och områdena fått sin prioritetsordning. Detta har resulterat i ett underlag för att kunna prioritera arbetet med att skydda områden.

Listan med föreslagna natur-/kulturreservat består av 19 områden uppdelade i prioritet 1, prioritet 2 och prioritet 3. Följande områden ligger som prioritet 1: Torsviken, Bronsålderssundet samt en utvidgning av Delsjöns naturreservat. Följande områden ligger som prioritet 2: Skändlaberget, Hökälla, Billdalspark samt Ganlet, se bilaga *Framtida natur-/kulturreservat*. Utförligare beskrivningar och sammanfattning av bedömningarna finns att läsa i bilaga *Områdesbeskrivningar*.

I gruppen biotopskyddsområden fick Askimsviken och Näset vid Askimsviken samt Krokängsparken och Kungsparken högst poäng.

När det gäller naturminnen så finns det en lista med föreslagna objekt, se bilaga *Framtida biotopskydd och naturminnen*. Denna lista behöver utökas med ytterligare förslag på träd som kan utses till trädminne. Fokus kommer att vara på träd i den urbana staden. Förvaltningen kommer även undersöka andra möjliga objekt som kan skyddas, till exempel stenformationer.

Under 2024 har stadsbyggnadsförvaltningen gjort en översyn av prioriteringslistan tillsammans med exploateringsförvaltningen, stadsmiljöförvaltningen, miljöförvaltningen och kulturförvaltningen. Några områden som ligger i anslutning till varandra har slagit

ihop för att effektivisera arbetet. Samtliga områden har digitaliserat för att alla ska vara överens om vilka områden som avses. Avgränsningarna i kartorna visar ett ungefärligt utredningsområde för områdena och inte förslag på reservatsgränser. Undantaget är för Torsviken, där gränsen visar den föreslagna reservatsgränsen från den fördjupande översiktsplanen för Västra Arendal och Torsviken.

Arbetsgruppen har bedömt och lagt in ett nytt område i prioriteringslistan. Det är ett område som ligger i västra Torslanda. Stadsbyggnadsförvaltningen har fått in ett önskemål att området ska skyddas, från ett nätverk som kallar sig för Torslandas lunga.

Slotsskogen ligger med i kartan som ett pågående arbete. Denna reservatsbildning leds av detaljplaneavdelningen.

Skillnad mellan statliga och kommunala naturreservat

Skillnaden på statliga och kommunala naturreservat är främst när det gäller framtagandet av underlag samt vid handläggning av tillstånd och dispenser. För statliga naturreservat är det staten som bestämmer vilka föreskrifter som ska gälla, avgränsningen samt skötselplanen. Om kommunen bildar naturreservat så är det kommunen som bestämmer föreskrifterna, avgränsningen och skötselplanen. Som besökare märks det sällan skillnad på om det är ett statligt eller kommunalt naturreservat.

Länsstyrelsen och kommuner samråder alltid med varandra under hela processen, oavsett om det är ett statligt eller kommunalt reservat som ska bildas.

Det är den beslutande myndigheten som handlägger tillstånd och dispenser.

Fördelarna med att bilda kommunala naturreservat

En fördel med att bilda kommunala naturreservat är att det är kommunen själva som bestämmer vilka föreskrifter som ska gälla. I beslutet kan kommunen till exempel ta hänsyn till gröna näringar eller andra verksamheter. Kommunen kan också själva bestämma att vissa åtgärder ska vara tillståndspliktiga i stället för dispenspliktiga. Det kan vara åtgärder som behöver genomföras inom reservatet, till exempel skredsäkring eller anläggande av nya ledningar.

Ytterligare en fördel med att kommunen bildar naturreservat är att Göteborgs Stad uppvisar ett aktivt arbete med naturvårdsfrågor och visar att det är en prioriterad fråga för Staden. Vidare kan bildande av naturreservat vara ett sätt att marknadsföra Staden för att locka inflyttning och turism. En kommun med många skyddade naturområden kan vara en attraktionskraft.

En annan fördel med kommunal reservatsbildning är att kommunen själv kan prioritera områden utefter sina intressen. Reservatsbildning av länsstyrelsen bildas ofta med fokus på biologiska värden, men med mindre fokus på tätortsnära områden för friluftsliv och rekreation. Göteborgs Stad behöver skydda sin natur men också säkerställa områden för friluftsliv och rekreation. Genom att bilda kommunala naturreservat kan flera intressen gynnas.

Göteborg är en snabbt växande stad med behov av att utvecklas åt alla håll samtidigt, både genom att bygga bostäder och annan exploatering men också genom att säkerställa naturområden för framtiden. Vid det höga exploateringsstrycket finns det fördelar för Staden att vara proaktiv och inte avvakta tills att Länsstyrelsen bildar naturreservat inom

Staden. Genom att bilda kommunala naturreservat har Staden en möjlighet att styra den egna stadsutvecklingen i önskad riktning.

Stadsbyggnadsförvaltningens bedömning

Stadsbyggnadsförvaltningen har gjort bedömningen att det är Torsviken som är nästa område som ska skyddas som naturreservat. Prioriteringslistan ska ses som en vägledning och andra faktorer kan behöva vägas in när beslut om nästa område ska tas. Torsviken har varit aktuell för reservatsbildning vid flera tillfällen. Arbetet har dock avvaktat med hänvisning till att den fördjupade översiktsplanen för Västra Arendal och Torsviken skulle bli beslutat först. Planen antogs i augusti 2021. Med bakgrund av detta så är det nu lämpligt att påbörja arbetet med en reservatsbildning för Torsviken.

Det finns områden i prioriteringslistan som har fått en högre poäng än Torsviken. Stadsbyggnadsförvaltningen gör ändå bedömningen att det är Torsviken som startas som nästa område. Bakgrunden till bedömningen är att Torsviken har högsta poäng i prioriteringslistan för ansvarsarter/ansvarsbiotoper, styrande dokument, hög genomförbarhet samt sammanhang (betydelse för grönbå infrastruktur).

Även Länsstyrelsen är angelägna om att Staden påbörjar en reservatsbildning i Torsviken, då Torsviken är utpekad som ett Natura 2000-område. Inrättande av naturreservat är det enskilt viktigaste och vanligaste instrumentet för att genomföra det skydd som behövs i Natura 2000-områden.

Stadsbyggnadsförvaltningen bedömer att arbetet kan påbörjas hösten 2024, under förutsättning att det inte finns ytterligare pågående reservatsbildning som förvaltningen arbetar med. En preliminär tidsplan är att ett reservat i Torsviken kan vara bildat hösten 2027.

Henrik Kant

Jenny Adler

Stadsbyggnadsdirektör

Avdelningschef Strategi och taktik